Тема: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВНИЧОЇ ЛЕКСИКИ. ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ.

Практичне заняття 1.

Теоретичні питання

1. Поняття, ознаки, види, способи творити юридичні терміни.
2. Співвідношення термінів і понять.
3. Юридична лексика: поняття, склад та особливості.
4. Синонімія, омонімія та антонімія юридичної лексики.

Практичні завдання

1. Опрацюйте закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» і дайте відповіді на запитання:

1.1. Яку функцію виконує українська мова як державна відповідно до преамбули Закону та Рішення Конституційного Суду від 14.12.1999 № 10-рп/99 (яке цитує сам Закон)?

1.2. Чому законодавець визначає державну мову як «інструмент єднання суспільства» — які висновки Венеційської комісії лягли в основу цього підходу?

1.3. Якою мовою складаються проєкти нормативно-правових актів і хто встановлює стандарти української правничої термінології?

1.4. Якою мовою провадиться судочинство і здійснюється діловодство в судах України?

1.5. За яких умов у судовому процесі допускається використання іншої, ніж державна, мови?

1.6. Якою мовою суд ухвалює та оприлюднює рішення, і чому текст рішення має "враховувати стандарти державної мови"?

1.7. Який правовий статус має Комісія (центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, юридична особа) і хто координує її діяльність?

1.8. З яких повноважень складається компетенція Комісії (ст. 44) – назвіть три ключових напрями?

2. Опрацюйте тест Додатку Г «Вимоги до терміна» до ДСТУ 3966:2009 «Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять» і дайте відповіді на такі запитання:

1.1. Які види юридичних термінів, класифікованих за структурою терміна, Ви можете навести?

1.2. Якими є загальні ознаки терміна? Чи мають вони специфіку щодо юридичних термінів, на Вашу думку? Відповідь обґрунтуйте.

1.3. Які є моделі творення термінів? До який з них можна віднести такі юридичні терміни як: *правотворення, залишення позовної заяви без розгляду, наддержавний, правозастосовчий*, *увідповіднити до*?

1.4. Які особливості творення термінів в український мові? Чи правильні терміни «протиріччя», «діючий», «заключна частина»? Відповідь обґрунтуйте.

1.5. Яка відмінність у значеннях юридичних термінів «правозастосування» і «правозастосовування»? Відповідь поясніть з огляду на Додаток Г.5 до зазначеного ДСТУ.

2. З'ясуйте співвідношення понять, позначених термінами: *«держава» і «демократична держава»; «держава» і «право»; «орган держави» і «державна установа», «механізм держави» і «апарат держави», «правова держава», «демократична держава» і «соціальна держава»*. Відповідь поясніть з огляну на зміст відповідних понять, намалювавши варіанти співвідношення за допомогою кіл Ейлера.

3. З переліку оберіть юридичні терміни, номенклатуру, професіоналізми, загальновживані слова, спеціальні терміни, що

належать до інших терміносистем, слова, які мають спеціальне значення у нормативно-правових актах: *суд, законодавство, Герой України, корпоративка, наявність, виконати, віндикація, прокурор, Конституція України, девіантна поведінка, поліграф, дактилоскопійна експертиза, ставка віч-на-віч, юридичка, договір факторингу, білокомірцеві злочини, прослушка, природні рослинні ресурси, об'єкти рослинного світу.* Вибір поясніть, розкривши значення термінів або навівши нормативні визначення відповідних понять.

4. Опрацюйте текст і випишіть такі лексичні одиниці: юридичні терміни; юридичні номенклатури; загальновживані слова; терміни, які належать до інших галузей (не юридичних). Свою позицію аргументуйте.

Незважаючи на особливе місце права на життя з-поміж інших положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція), його межі не є визначеними у тексті самої Конвенції. Однак Європейський суд з прав людини (далі – Суд) у своїй практиці неодноразово висловлювався стосовно питань про початок права на життя та його зникнення. Стосовно виникнення цього права національне законодавство держав-учасниць Конвенції закріплює різні позиції: від надання жінці права самостійно вирішувати питання про аборт – до заборони абортів.

У справі «Paton v. the United Kingdom» (1980) Комісія вказала, що штучне переривання вагітності тривалістю десять тижнів з метою захисту фізичного чи психічного здоров'я вагітної жінки за законодавством Сполученого Королівства не є порушенням ст. 2 Конвенції. Комісія також стверджувала, що у ст. 2 Конвенції не визнається абсолютне право на життя ненародженої дитини. Однак Комісія залишила відкритим суперечливе питання про те, чи ст. 2 Конвенції не захищає ненароджену дитину взагалі або ж чи зародок має право на життя, яке може піддаватися певним обмеженням, одним з яких (про який і йшлося у цій справі) був захист здоров'я вагітної жінки.

Позиція Комісії була уточнена, а скоріше, змінена у справі «H v. Norway» (1992). У цій справі законне переривання вагітності на чотирнадцятому тижні з мотивів, що вагітність і народження дитини можуть поставити жінку у складну життєву ситуацію, визнавалося таким, що не суперечить ст. 2 Конвенції. Обставини справи H відрізнялися від справи Paton тим, що переривання вагітності було здійснено на більш

пізньому строці вагітності, а також тим, що його мотиви були радше соціальними, аніж медичними. Комісія зазначила, що обмеження, передбачені як другим реченням ч. 1, так і ч. 2 ст. 2, за своєю природою є такими, що стосуються лише народжених осіб і не можуть застосовуватися щодо дитини, яка повинна народитися. Хоча ключем до рішення Комісії у справі «H v. Norway» було розуміння того, що національні законодавства держав-учасниць Конвенції з питання абортів значно відрізняються. З огляду на це, держави мають володіти значною свободою розсуду в цих питаннях. Завдання конвенційних органів полягає у тому, аби встановити, чи держави не перевищили меж такого розсуду. Норвегія, на думку Комісії, їх не перевищила. Проте залишається незрозумілим, чи Комісія дійшла б такого самого висновку у разі, якби закон, який надає вагітній жінці право на переривання вагітності строком до 12 тижнів, не відповідав вимогам закону у розумінні Конвенції. Втім, у цій же справі Комісія зазначила, що у разі, якщо знову доведеться вирішувати питання про те, чи ст. 2 Конвенції захищає право на життя ненародженої дитини, «не слід виключати того, що за певних умов можна надати захист ненародженій дитині»; однак такі умови залишилися не уточненими. В цілому ж підстави для переривання вагітності, визнані відповідними Конвенції у справі «H v. Norway», є дуже широкими і такими, що можуть охопити багато життєвих ситуацій.

У рішенні у справі «Vo v. France» від 08.07.2004 Суд підтримав позицію Комісії у справі «H v. Norway», додавши, що «потенціал і здатність ембріона людини стати людиною вимагають його захисту в ім'я людської гідності, однак це не вимагає розглядати його як людину, котрій належить право на життя у сенсі ст. 2 Конвенції». На думку Суду, право ембріона на життя явно обмежене правами та інтересами матері.

Отже, вирішення питання про те, коли ж починається життя людини, віддається на розсуд держав-учасниць Конвенції з огляду на те, що їх відповідь на нього є неоднозначною, та оскільки у межах держав Ради Європи поки що немає консенсусу щодо наукового та юридичного визначення моменту виникнення життя.

Рекомендовані джерела

1. Рабінович П., Дудаш Т. Правнича мова: основні складники (загальнотеоретична характеристика). *Вісник Національної академії правових наук України.* 2017. № 1 (88). С. 17-29. URL: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-17-29.pdf
2. Додаток Г, Додаток Д**.** *ДСТУ 3966:2009 Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення*

понять. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_3966_2009.pdf

3. Дудаш Т. І. Юридична мова : посібник-практикум. Львів : Видавничий центр юридичного факультету, 2013. 80 с.
4. Гінзбург М. Правила вживання ся-дієслів у фахових українських текстах. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка».* Серія «Проблеми української термінології». 2016. № 842. С. 3–17. URL: http://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-842-2016/pravyla-vzhyvannya-sya-diyesliv-u-fahovyh-ukrayinskyh
5. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ : Алерта, 2011. 696 с.
6. Співвідношення активних і пасивних конструкцій у наукових текстах. [в] Л. Є. Азарова, Н. Й. П'яст, Л. А. Радомська. *Українська мова*. Вінниця : ВНТУ, 2010. 90 с. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/radomska_ukr_mova/5.htm
7. Нове використання деяких сполучників в українській мові [в] Л. Є. Азарова, Н. Й. П'яст, Л. А. Радомська. *Українська мова*. Вінниця : ВНТУ, 2010. 90 с. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/radomska_ukr_mova/2.htm
8. Кабиш О. О. Українська мова в судово-процесуальній сфері : навч.-практ.посіб. Київ : Алерта, 2019. 110 с.